

İLKÖĞRETİM 100 TEMEL ESERDE ÇOCUK HAKLARI**Mustafa TÜRKYILMAZ***Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, turkyilmazmustafa@yahoo.com***Zafer KUŞ***Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi zaferkus@gmail.com***ÖZET**

Çocuklara geniş bir bakış açısı sunan, kısa sürede onları birçok farklı durumla karşılaştırarak onlara önemli deneyimler kazandıran kitaplar, aynı zamanda temel insan haklarının ve çocukların sahip olduğu hakların eğitiminde de önemli bir araçtır. Türkiye’de, Millî Eğitim Bakanlığı, 2005 yılında ilköğretim okulları için Türk ve dünya edebiyatı ürünleri arasından seçilmiş 100 eserden oluşan bir kitap listesi hazırlamıştır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çocuklara önerilen 100 Temel Eser arasından en fazla okunan kitaplarda çocuk haklarına yer verilme durumunu tespit etmek olarak belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. “Doküman incelemesi” ile veriler toplanmıştır. Kitaplar, yaşama, gelişme, koruma ve katılım hakları açısından olumlu ve olumsuz cümleler tespit edilerek incelenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda çocuğun en temel hakkı olan yaşama, korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin sayısının oldukça fazla olduğu, çocukların katılım hakkına ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Çocuk Hakları, 100 Temel Eser.

ANALYSIS OF CHILDREN’S RIGHTS IN 100 BASIC LITERARY BOOKS**ABSTRACT**

Books that provide children with a wide perspective, the ones that help them experience various situations and therefore help them gain significant experiences in a short time, are also significant tools in teaching human rights as well as child rights. In 2005, the Ministry of Education in Turkey has prepared a list of 100 basic books, chosen among Turkish Literature and world literature to be studied in Primary Education. The main objective of this study is to evaluate the level of child rights integrated in this list of 100 basic books proposed by the Turkish Ministry of Education. A qualitative research case study is used. Data has been collected through “Document Analysis”. Books have been read and analyzed through sentences that have affirmative and adverse meanings with a focus on child rights that comprise the right for living, the right for development, the right for protection, and the right for participation. After analyzing above mentioned books, this research confirms that the amount of adverse sentences regarding the child’s right for living and protection are quite a few, and there has been no emphasis made on the child’s right for participation.

Key Words: Child, Children Rights, 100 Basic Literary Books.

GİRİŞ

Çocuk kavramı, toplumdan topluma, zamandan zamana değişen bir kavramdır. Kimi toplumlarda çocuk tanımının yapılmasında yaş faktörünün, kimi toplumlarda ise yasal, biyolojik ve geleneksel ölçütlerin dikkate alındığı görülmektedir (Balo, 2003). Her alanın kendine has yaptığı “çocuk” tanımı, beraberinde yeni tartışmalara neden olmaktadır. Bu nedenle burada “çocuk” kavramını yeniden tanımlamak yerine, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan “çocuk” kavramı tanımı esas alınacaktır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesine göre “18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Çocuk hakları kavramı ise geniş anlamda toplumsal, felsefi, ahlâki ve hukuksal boyutları içeren bir kavramdır (Akyüz, 2001). Başka bir ifadeyle çocuk hakları, çocuk olarak tanımlanan bireylerin sahip olduğu yetkiler ve kazançlardır. Çocuk hakları, insan haklarını temel alarak oluşturulmuş bir yapıdır (Wald, 1987).

İnsan haklarını temel alan çocuk haklarını, uluslararası alanda koruma altına almak için BM Genel Kurulu tarafından benimsenen Çocuk Hakları Sözleşmesi 1990 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. Bu sözleşmenin ön sözünde, BM’nin temel ilkelerine, insan hakları bildirgelerinin ve sözleşmelerinin bazı hükümlerine gönderme yapılarak bütün çocukların yardım ve özel ilgi görmeye hakkı olduğu ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Sözleşme’nin birinci bölümünde (1. – 41. madde), çocuk hakları ve bu hakların gerçekleştirilmesi için devletlere düşen görevler; ikinci bölümünde (42. – 45. madde) çocuk haklarının çocuklara ve yetişkinlere öğretilmesi yükümlülüğü ile Sözleşme’nin uygulanmasının denetimi; üçüncü bölümünde ise (46. – 54. madde) Sözleşme’nin onay ve yürürlüğe girme süreçleri işlenmiştir. Sözleşme’de yer alan çocuk haklarını yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakları olmak üzere dört ana grupta toplayabiliriz (Akyüz, 2000).

1-Yaşama Hakkı: Çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasına ilişkin hakları içerirler.

2- Gelişim Hakkı: Çocuğun yeteneklerinin en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme-eğlenme hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü, bilgi alma hakkı gibi haklardan oluşurlar.

3-Korunma Hakkı: Çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır. Bunlar yargı sisteminde, silahlı çatışmada, çalışma yaşamında; fiziksel, duygusal, cinsel istismar, madde bağımlılığı ve sığınmacı (mülteci) çocuklar için özel bakıma ilişkin konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardır.

4-Katılım Hakkı: Çocuğun ailede ve toplumda etkinlik kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılma, düşünce, düşüncelerini ifade etme, vicdan ve din özgürlüğü, dernek kurma ve toplanma haklarıdır.

Bu dört ana kategori altında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğun yaşama ve gelişme hakkının sağlanması, çocuğun öncelikli yararı, çocuğun katılımı (görüşünün alınması), çocuğa karşı ayrımcılığın önlenmesi için temel ölçütler ortaya koymaktadır. Ayrıca sözleşmede, çocuğun haklarının fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki güvenliğin korunması ayrıntılı olarak ele alınmış, bunlar eksiksiz bir şekilde sözleşmeyi onaylayan devletlerce gerçekleştirilmesi istenmiştir (Akyüz, 1999).

Sözleşmede yer alan çocukların haklarını korumada ve çocuklara haklarını öğretmede birçok unsur ve değişken yer almaktadır. Aile, toplum, eğitim sistemi, devlet, ulusal ve uluslararası sözleşmeler bu unsurların birer parçasıdır. Bir bütün olarak bu unsurların işbirliği içinde olması ve birbirleri ile paralel işlemesi gerekmektedir. Bununla birlikte Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ailelerin, toplumların, devletlerin ve uluslararası toplumun çocuklara yönelik yükümlülükleri açısından tam bir işbirliği içermektedir. Dahası bu sözleşmenin ortaya koyduğu ilkeler incelendiğinde, çocukların kişisel, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarının tümel bir anlayışla ele alındığı görülmektedir (Sever, 2002).

Çocuk hakları eğitimindeki tek amaç, BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde geçen hakların çocuklara ya da yetişkinlere anlatılması değildir. Buradaki en önemli amaç çocukların kişisel, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarının çeşitli ortamlarda uygulamaya geçirilerek onlara öğretilmesidir (Merey ve Kuş, 2014). Çocuk Hakları Sözleşmesinin içeriğinde hem “çocuğun eğitim hakkı”ndan hem de “çocuk hakları”nın çocuklara ve yetişkinlere öğretilmesinden bahsedilir. Çocukların, yasalar ve sözleşmelerle kendilerine tanınan hakları bilmeleri onların temel hakkı olarak kabul edilmektedir. Örneğin Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 42. maddesinde çocuk haklarının yetişkinlere ve çocuklara öğretilmesi öngörülmüştür. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 42. maddesi gereğince taraf devletler, sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da öğrenilmesini sağlamayı taahhüt etmiştir. Bu madde sözleşmenin yaşama geçirilmesi gerekliliğini vurgular. Bu maddeye göre, taraf devletler çocukların sahip oldukları hakların öğretilmesine yönelik bir yükümlülüğe sahiptir. Ayrıca unutulmamalıdır ki haklarını bilmeyen bir kişide hak bilincinin ve hakkını kullanma yetisinin oluşması beklenemez.

Hakların, ödevlerin, değerlerin çocuklara ve yetişkinlere doğrudan öğretilmesi yolu tercih edilebileceği gibi bunların aktarımı yolu da tercih edilebilir. Öte yandan birtakım değerlerin öğretilmesinde doğrudan telkin metodu etkili olsaydı ailesinden, okullardan, dinî toplantılardan bireylerin etkilenip mükemmel bir toplumun inşası gerçekleştirilebilirdi. Oysaki insan fitratının telkine, vaaz üslubu ile “iyi ol, dürüst ol, yerlere çöp atma!” gibi sözlere çok da açık olmadığı gözlemlenmektedir. O hâlde çocuk ve yetişkinlerin çocuk hakları konusunda eğitim ve öğretimi nasıl gerçekleştirilebilir, nasıl gerçekleştirilmelidir?

Öğrenmeler, en iyi deneyimlerle, yaşayarak gerçekleştirilir. Örneğin pilotların eğitimi sırasında fiilen uçakların kullanımı yanında, maliyetleri azaltmak için, simülasyon uçuşlar da kullanılmaktadır. İşte uçuş eğitimlerinde gerçekleştirilen bu yöntem, neden çocuk hakları eğitiminde de kullanılamaz? O hâlde yaşamın simülasyonu oluşturulabilir mi, nasıl yapılır soruları elbette akla gelmektedir. Kurmaca yapılar, fantastik ve bilim kurgu olsalar dahi, doğrudan esin kaynakları yaşamın ta kendisidir. Buradan hareketle hayatın simülasyonlarının romanlar, öyküler ve hatta masallar olduğu söylenebilir.

Çocuklara geniş bir bakış açısı sunan, kısa sürede onları birçok farklı durumla karşılaştırarak onlara önemli deneyimler kazandıran kitaplar temel insan haklarının ve çocukların sahip olduğu hakların eğitiminde de önemli bir araçtır. Çocuklar için okumanın dil gelişimine, sosyal ve kültürel gelişime katkısı yadsınamaz. Okul çağında okuma, anlamının, kavramının ve diğer öğrenmelerin temelini oluşturur. Öğrenciler, okuma sayesinde dünya

ve hayat hakkında birtakım duygu ve düşünceler geliştirerek kendilerini ve çevrelerini anlamayı, tutum ve davranışlarını yönlendirmeyi öğrenebilirler. Okumayı alışkanlık hâline getirdiklerinde duyuşsal ve bilişsel açıdan kendilerini daha iyi bir şekilde geliştirebilmenin önündeki engelleri kaldırabilirler (Arı ve Okur, 2013). Bu anlamda çocuk edebiyatı eğitici, birtakım değerleri aktarıcı yönüyle öne çıkar. Başka bir deyişle edebiyat ürünleri, bir yandan çocuğun dil becerilerini geliştirirken bir yandan da çocukta farkında olmadan, kültüre dayalı gerek millî gerekse evrensel değerlere yönelik bir bilincin uyanmasını sağlar. Ayrıca edebî türler, çocuğun hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini de geliştirir; ona hayatı, doğayı, insanı ve yakın çevreyi tanıma imkânı sağlar. Kısacası hikâye ve masalların, çocuğu eğlendirme işlevinin yanında, çocuğu eğitmek, kendisi ve çevresi ile barışık bir birey olarak yetişmesini sağlamak gibi önemli bir görevi de vardır (Bağcı, 2013).

Edebî eserler, bireysel ve toplumsal değerleri içinde barındıran eşsiz zenginlikteki kaynaklardır. Hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak insanlara iyiye, güzele, doğruya yönelmeleri yolunda dolaylı olarak telkinlerde bulunur. Bu açıdan edebi eserler insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar (Kavcar, 1999). Alanyazın incelendiğinde birçok araştırmacının bireylere kazandırılması hedeflenen millî ve evrensel değerlerin aktarılmasında edebiyat ürünlerinden yararlanmak gerektiğini ifade ettiği görülür (Arseven, 2005; Kavcar, 1999; Kortenhaus ve Demarest, 1993; Oğuzkan, 2001; Sever, 2008; Tomlinson and Lynch-Brown 1996; Wynne ve Ryan, 1997; Türkyılmaz, 2012). Bu anlamda değerlerin aktarımında dolaylı rol üstlenen kitaplar, çocuk ve insan haklarının eğitiminde de bir rol üstlenebilir. Bunun için de elbette edebi niteliği ile öne çıkan eserlerle çocukların ilk çocukluk döneminden bu yana karşılaşmasını sağlama oldukça önemlidir.

Öğrencilere okuma alışkanlığı, dil bilinci, sözcük dağarcığı kazandırmak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı Türkiye’de, 2005 yılında ilköğretim ve ortaöğretim okulları için Türk ve dünya edebiyatı klasiklerinden oluşan 100 eserlik birer kitap listesi hazırlamıştır. İlköğretim okulları için hazırlanan listede anonim ürünler dâhil olmak üzere Türk edebiyatından 70, dünya edebiyatından 30 eser yer almaktadır. Hazırlanan bu listeler okullara gönderilmiş; söz konusu kitapların Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin öğretim programları ile ilişkilendirilerek okutulması; çok okuyan öğrencilerin ödüllendirilmesi; kitapların tanıtımı amacıyla drama hazırlanması, münazara ve dinletiler düzenlenmesi istenmiştir. Bakanlığın genelgesi doğrultusunda birçok ilde 100 Temel Eser’den kitapların okutulması için çalışmalar yapılmıştır. 2008 yılında Cumhurbaşkanlığı himayesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda uygulamaya konulan “Türkiye Okuyor” projesi çerçevesinde valilikler, okullar için “okuma saatleri” belirlemiş ve okuma saatlerinde öncelikle 100 Temel Eser arasından seçilen kitapların okunması önerilmiştir. Bir yandan da değişik kurumlar tarafından 100 Temel Eser Okuma Yarışmaları düzenlenmiştir. Öte yandan gerek ilköğretim gerek ortaöğretime yönelik hazırlanmış 100 Temel Eser listelerine çocuk ya da gençlerin çağdaşı olmadığı için onlarda okuma zevki uyandırmadığından tutun, bu listede bir tane çağdaş yazarın eserinin yer almamasına, çevirilerinde çok fazla özensizlik gösterildiğine, çocuğa görelilik ilkesine göre aykırılığa varacak düzeyde cinsellik içerdiğine (Neydim, 2006; Cengiz, 2006; Dilidüzgün, 2006; Sever, 2006; Gültekin, 2009; Arıcan ve Yılmaz, 2010) değin olumsuz yönde pek çok eleştiri yöneltilmiştir. Ancak eleştirilere rağmen öğretmenler tarafından 100 Temel Eser,

okutulması zorunlu ya da tavsiye edilmesinde sakınca görülmemeyen bir liste olarak algılanmıştır. Bu anlamda 100 Temel Eser, Millî Eğitim Bakanlığının da ifadesiyle özellikle çocuk haklarının öğretimi bakımından “çocukluk ve ilk gençlik çağında olan öğrencilere seslenmekten uzak olup olmadığı konusundaki” tespitin bu çalışmayla yapılması amaçlanmıştır.

Bununla birlikte literatür incelendiğinde Çocuk Hakları Sözleşmesi yürürlüğe girdikten sonra uluslararası alanda çocuk hakları ile ilgili çalışmaların sayısı oldukça artmakta ve çocuk hakları birçok yönü ile ele alınmaktadır (Campbell and Covell, 2001; Cohen and Naimark, 1991; Covell and Howe, 1999; Ejeh and Akinola, 2009; Fernando, 2001; Johnny, 2006; Smith, 2007; Thomas, 2007). Yurt içinde de “ çocuk hakları” konusuna ilgi artmakta, çocuk hakları konusunda öğretmenlerin, ailelerin, çocukların algılarını tespit etmeye yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Akengin, 2008; Çetinkaya,2000; Ersoy, 2010; Karatekin, Kuş, ve Merey, 2013; Kaya, 2011; Kop ve Tuncel, 2010; Nayır ve Karaman-Kepenekci, 2012; Neslitürk ve Ersoy, 2007; Özyıldırım, 2007; Salman-Osmanağaoğlu, 2007; Uçuş, 2009). Son zamanlarda özellikle öğretim programları ve ders kitaplarının çocuk hakları açısından irdelenmesine yönelik çalışmalar dikkatleri çekmektedir (Ersoy, 2008, Karaman-Kepenekçi, 2010a; Merey, 2012; Merey ve Parpucu, 2012; Özdemir Uluç, 2008; Nayır ve Karaman Kepenekci, 2011a). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen 100 temel eser daha önce öğretim programları açısından, öğrencilerin okuma alışkanlıkları ve öğrencilerin okuma durumları açısından, edebi yönden, değerler eğitimi ve 100 Temel Eser’de Kadının Sunuluşu yönünden incelenmiştir (Arı ve Okur, 2013; Baş, 2011; Arıcan ve Yılmaz, 2010; Aslan, 2010; Balyemez, 2013; Baş, 2011; Çocuk Vakfı , 2009; Dilidüzgün, 2006; Kızılkaya, 2012; Sivrikaya, 2010). Ancak çocuklara, okuması için önerilen ve çocukların yaygın olarak okudukları kitapların çocuk hakları açısından ele alan çalışmaların sayısı ise oldukça sınırlıdır (Karaman-Kepenekci, 2010b; Karaman-Kepenekci, ve Aslan, 2011;Özer, 2007). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen kitaplar ilk bakışta, kitap okuma alışkanlıkları üzerinde olumlu bir etki bırakmış gibi görünse de, tavsiye edilen kitapların içeriklerinin çocuklara uygun olmaması diğer birçok sorunu beraberinde getirecektir. Bu nedenle, çocuklar tarafından okunan kitapların, çocuğun gelişim özellikleri ve çocuğun sahip olduğu haklar açısından tahlil edilmesi bu alana önemli bir katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın temel amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çocuklara önerilen 100 Temel Eser içerisinde en fazla okunan kitapları çocuk hakları açısından incelemek ve bu kitaplarda yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarına ne kadar yer verildiğini tespit etmektir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma nitel araştırma yaklaşımı ile yapılmıştır. Bu çalışma ile Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim okullarına önerilen kitaplar incelenerek çocuk hakları ile ilgili durum tanımlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, doğal ortamlarında tek veya küçük bir grubun sosyal olgusunu anlamayı amaçlayan bir araştırma stratejisidir. Buradaki amaç, örneklemin detaylı bir şekilde betimlenmesini sağlamaktır (Bloor ve Wood, 2006). Türkiye’de Millî Eğitim

Bakanlığı tarafından çocuklara önerilen kitaplar analiz edilerek çocuk haklarına nasıl yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak "doküman incelemesi" yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Örnekleme

Bu çalışmada Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerine önerilen 100 temel eser, çocuk hakları açısından incelenmek üzere ele alınmıştır. Kitapların belirlenmesi sırasında Arı ve Okur (2013)'ün araştırması esas alınmıştır. İfade edilen çalışmada, ilköğretim 100 temel eser seçkisindeki kitapların okunma durumunu belirlenmiştir. Bu amaçla 20 ilde 29 okulda 1978 lise 1 öğrencisine anket uygulanmıştır. Bulgular öğrencilerin ankete verdikleri cevapların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmacılar, ilköğretime yönelik 100 temel eser listesi içerisinde okuma sıklığı en fazla olan ilk otuz eseri belirlemişlerdir. Bu çalışmada ise belirtilen eserler içerisinde ilk onu alınarak incelenmiştir (Bkz. Ek 1). Bu çalışmada, en çok okunan ilk on eserin incelenmesinin temel nedeni, araştırmanın amacı doğrultusunda ilgili kitapların detaylı bir şekilde incelenmesi gerekliliğidir.

Veri Toplama ve Analiz

Çalışmada, ilköğretim 100 temel eserde çocuklar tarafından en çok okunan on kitabın analiz edilmesinde, yapılan işlemler aşağıda sıralanmıştır (Bilgin, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2005):

- Dört kategori (yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakları) ve alt kategoriler (BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri) dikkate alınarak bir form oluşturulmuştur. Doküman analizi sonucunda elde edilen veriler, alt kategorilere uygun olarak "microsoft Office" programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Kitaplardaki metinler parçalara bölünmüştür. Bu durum metinler içerisindeki ifadelerin, çocuk hakları açısından olumlu veya olumsuz bir durum olarak daha net ortaya konmasını sağlamıştır. Metinler parçalara ayrılırken analiz birimi olarak cümleler ve paragraflar alınmıştır.
- Çalışmanın güvenilirliğini artırabilmek için ilk kitap (K1) her iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak okunmuş ve kodlama işlemi yapılmıştır. Kayıt birimlerinin her parçada bulunup bulunmaması saptanmış ve araştırmacılar tarafından elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Her iki araştırmacı tarafından da ortak kodlamaların yapıldığı fark edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için araştırmacılar/kodlayıcılar arasında en az %70'lik bir görüş birliği gereklidir (Yıldırım ve Şimşek 2005: 233). Bu çalışmada araştırmacılar/kodlayıcılar arasında %81'lik bir görüş birliğine ulaşılmıştır, farklı yapılan kodlamalar ise yeniden gözden geçirilerek çalışma kapsamına alınmıştır. Diğer dokuz kitap birinci araştırmacı tarafından okunmuş ve tereddütte kaldığı cümleler ikinci araştırmacı ile tartışılarak yeniden kodlanmıştır.
- Elde edilen kodların, olumlu ve olumsuz olarak görülme frekansları kategorilere ve alt kategorilere göre hesaplanmış ve elde edilen değerler tablolar halinde gösterilmiştir.
- Araştırmacı tarafından yapılan yorumları desteklemek amacıyla doküman metinlerinden örnek alıntılara yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan kısaltmalar (K3, 27) kaçınıcı kitap olduğunu ve sayfa sayısını simgelemektedir.

- Örnek Analiz:

Kodlar	Alt kategori	Kategori	f	
			Olumlu	Olumsuz
Köy öğretmenin Heidi'nin okula gönderilmesi gerektiğini söylese de Oehi, buna sıcak bakmaz.(-) Heidi artık sekiz yaşına basmıştı. Büyükbabadan marangozluk konusunda çok şey öğrenmişti. Keçileri de artık herkesten daha iyi güdüyordu; Kuğucuk'la Ayıcık sadık köpekler gibi hep onun peşinden geliyor, sesini işitir işitmez de sevinçle meliyorlardı. Bu son kış Köycük'teki okulun öğretmeni, Alm-Oehi'ye kızı artık okula göndermesini, çünkü yaşının çoktan geçtiğini, onun yaşındakilerin çoktan okula başladığını bildirmişti.(+)	Madde 28-29: Nitelikli eğitim hakkı	GELİŞME HAKKI	1	1

Sınırlılık

Bu çalışma, Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerine önerilen 100 temel eser arasından çocuklar tarafından en fazla okunan 10 eser ile sınırlıdır. Bu eserlerin yayınevi tercihi, araştırma açısından bir diğer sınırlılıktır. Kitapların yayınevlerinin belirlenmesinde nitelikli yayın ve çevirileri ile öne çıkmış yayınevlerine öncelik verilmiştir. Pinokyo'nun çevirisinde Gebetto'ya Galip Dede diyebilen yayınevleri olduğu gibi çeviri konusunda uzman bir ekiple çalışan ve daha nitelikli, güvenilir eserler veren yayınevleri de vardır. Örneğin Yapı Kredi Yayınları Keloğlan'ın özgün halini yayınlamışken diğer yayınevleri değiştirilmiş hallerini yayınlamışlardır. Bu anlamda çeviri ve edebî nitelik açısından ödün vermeyen Yapı Kredi, İş Kültür gibi yayınevleri tercih edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Yaşama Hakkı Kategorisinde Olumlu ve Olumsuz İfadelerin Dağılımı

KATEGORİ 1: YAŞAMA HAKKI	Kitaplar										Toplam	
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10		
Madde 6: Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkının korunması	+	4	1		2		4	6	3	1		21
	-	2	7	67	3	8	38	20	21	58	25	249
Madde 9: Kendi yararı açısından gerekli görüldüğü durumlar dışında ana babasından ayrılmama hakkı	+			2			1					3
	-			2			2					4
Madde 18: Aile ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumlulukları	+				28		36	4		0		68
	-				20		25	3		3		51
Madde 24: Sağlık hizmetlerine erişim ve sağlığın korunması hakkı	+			1	6	1	15	7	1			31
	-			1	1	1	11	1	0			15
Madde 26: Sosyal güvenlikten yararlanma hakkı	+											0
	-											0
Madde 27: Uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı	+				3			0		0		3
	-				16			4		18		38
Madde 31: Dinlenme, eğlence ve kültürel etkinliklere katılma ve boş zamanlarını değerlendirme hakkı	+				3		2	1		0		6
	-				3		1	1		1		6
TOPLAM	+	4	1	3	42	1	58	18	4	1	0	132
	-	2	7	70	43	9	77	29	21	80	25	363

Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkının korunması (Madde 6)

Tablo 1’de görüldüğü üzere “Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkının korunması” ile ilgili olumsuz ifadelerin özellikle K3, K9 ve K6’da çok sayıda yer aldığı görülmektedir.

Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler, böyle oğul senin nene gerek, böyle oğul olmaktan olmamak daha iyidir, öldürsene dediler. Dirse Han varın getirin, öldüreyim, dedi (K3, 27).

Dirse Han, görüyor musun oğlanı, kırdı bayırda geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor, geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek, oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeğe bak dediler (K3, 28).

Devler: "Biz sana bu parayı veririz, ama bir şartımız var. Bahçedeki gülleri hepimizden uzağa atarsan, alırsın altınları. Lâkin atamazsan kelleni keseriz ha!" demişler (K9, 11).

Dolandırıcı ekip Bu Keloğlan'ı yakalamaya, baş aşağı getirip silke-lemeye, paralarını almaya, sonra da yatırıp kıyım kıyım doğramaya ant içmişler, yemin kalem etmişler (K9, 61).

Bu yalanı anlamayan çocuklar Çingirdak'ın dediğini yaparlar. Dütdüt oku fırlattı. Wendy göğsündeki okla birlikte döne döne yere düştü (K6, 59).

Çocukları yakalayıp gemiye götüreceğiz, oğlanları denize atacağız, Wendy de annemiz olacak (K6, 84-85).

Çocuklar az sonra bir kalasın ucundan denize atılacaktı (K6, 131).

K7 ve K8’de de yaşam hakkı ile olumsuz ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

Onu vuracağını düşünmemişti ama bir talihsizlik sonucu tam başından vurdu... Oracıkta duvara yapışıp kaldı (K7, 11).

Sonra upuzun, ustura gibi keskin iki bıçak çıkarıp böbreklerinin orta yerine üst üste iki kez indiriverdiler (K7, 39).

Kralın geyiğini öldürdün. Kralımız şanlı Harry'nin kurallarına göre, bu yaptığının cezası kulaklarının kafana birleştiği yerden kesilmesidir” (K8, 3).

Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkının korunması ile ilgili olumlu ifadelerin sayısının ise oldukça az olduğu görülmektedir. Kitaplarda yer alan olumlu ifadeler:

Passepartout Bay Fogg'un kendisini Siulardan kurtarmak için gözünü kırpmadan canını tehlikeye atışını ömrü boyunca unutmuyacaktı (K1, 195).

Ateşiyen önüne getirilen zavallı Pinokyo'nun çırpınıp durduğunu “ölmek istemiyorum, ölmek istemiyorum!” diye bağırdığını görünce hemen duygulanmaya, acımaya başladı... İyi haberler Kuklacı hapşirdi. Sana acımaya başladı kurtuldun...(K7, 25).

Richard Partington," dedi Robin, "ikidir hayatımızı kurtarıyorsun, eğer fırsatım olursa Robin Hood'un böyle şeyleri asla unutmadığını sana göstereceğim (K8, 237).

Aile ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumlulukları (Madde 18)

Yaşama hakkı kategorisinde en fazla "Aile ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumlulukları" ile ilgili olumlu ifadelerin yer aldığı görülmektedir. K4 ve K6'da olumlu ifadelerin sayısı daha fazla olduğu görülmektedir.

Wendy daima çocukları örtünün içine sıkıştırırdı sabaha doğru üşütmesinler diye. (K6, 123).

"Süt hoşuna gitti mi?" "Hiç ben böyle güzel bir süt içmedim." "O zaman biraz daha iç," diyen ihtiyar, kaseyi doldurarak çocuğun önüne sürdü (K4,16).

Bugün burada kal, Heidi; sen daha çok küçüksün, bu havada rüzgâr kayalıklardan vadiye doğru çok sert eser." (K4, 31).

Büyükbaba bir gün önceki gibi onu battaniyeyle sınıksıkı sarmalayarak kucağına aldı ve kızıcağı elle çekmeye başladı; kızı yalnız oturtsa, battaniyesi açılabilir, kızcağız da donabilirdi, bu yüzden onu, sol koluyla kavrayarak kucağında taşıdı. (K4, 42).

... çocuklara yeni giysiler diker, çocuklar en çok dizlerini yıprattıkları için, dizlere çift yama koyardı. (K6, 73).

Ne oldu Peter? Diye bağırın Wendy, Peter'ın hastalandığını sanarak koştu ve kaygılı bir tavırla oğlanın göğsünün altını yokladı. (K6,107).

Aile ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumlulukları ile ilgili olumsuz ifadeler de yer almaktadır. Örneğin:

Wendy'nin doğumundan sonraki bir-iki hafta içinde Darling'ler ona bakıp bakamayacakları konusunda kuşku duydular. Besleyecek bir boğaz daha çıkmıştı (K4, 2).

Eskiden ben de sizin gibi annemin her zaman pencereyi benim için açık tutacağını düşünürdüm. Bu yüzden aylarca evden uzak kaldım. Uçup geri döndüğümde pencere kapalıydı... annem beni tamamen unutmuştu ve yatağında başka bir çocuk uyuyordu. Öyleyse anneler hakkındaki gerçek buydu. Zalim yaratıklar" (K6, 107-108).

Barbel:"Yani çocuğu o ihtiyara mı bırakacaksın? Eğer böyle düşünüyorsan pes doğrusu!" diye serzenişte bulundu Barbel. "Ne yapacaktım ya?" diye karşılık verdi Dete, "Ben bana düşeni yaptım. Artık beş yaşına geldi; onu Frankfurt'a götüremem ki! (K4,6).

Adam, bavulla çocuğu arabasına alacak, aynı akşam da çocuğu köyden herhangi biriyle yaylaya gönderecekti. (K4, 123).

Sağlık hizmetlerine erişim ve sağlığın korunması hakkı (Madde 24)

Yaşama hakkı kategorisinde yer alan, sağlık hizmetlerine erişim ve sağlığın korunması hakkı ile ilgili kitaplarda olumlu ifadelerin yer aldığı görülmektedir. K4, K6 ve K7'de olumlu ifadelerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Heidi'yi yatağına yatırdı ve yorganla güzelce üzerini örttü. Sonra yatağın yanındaki koltuğa oturarak, Heidi'nin biraz sakinleşmesini ve titremesinin geçmesini bekledi. Daha sonra çocuğun elini avucuna alarak, "Hah şöyle, şimdi her şey yolunda," dedi. (K4, 113).

Yani hemen yardım gerek! En kötüsü de, sınırlarının aşırı derece yıpranmış olması. Bunun bir tek çaresi var: Çocuğu hemen geldiği yere gönderip dağ havasına kavuşturacaksın! (K4, 114).

Bazen kafasında bir sargıyla eve gelirdi. O zaman Wendy, ona tatlı sözler mırıldanarak yarasını ılık suyla yıkardı (K6, 75).

Hemen, çevrenin en ünlü doktorlarını çağırtmak için adamlar gönderdi. Birbiri peşi sıra geldi doktorlar, gecikmeden, bir karga, bir baykuş ve bir Konuşan Ağustosböceği geldi yani (K7, 42).

Doktorlar odadan çıktuktan sonra Pinokyo'ya yaklaşarak Peri, alnına dokununca, kuklanın çok yüksek ateşi olduğunu anladı. Bunun üzerine, yarım bardak suda beyaz bir toz eritip ona uzattı ve sevgiyle (K7, 44).

Sağlık hizmetlerine erişim ve sağlığın korunması hakkı ile ilgili kitaplarda yer alan olumsuz ifadeler ise şu şekildedir:

Peter'cik kuzukulağını fazla kaçırdı galiba; midesini bozmuş, sızlanıp duruyor," dedi annesi Brigitte. "Ona biraz fazla ekmek ver; yarın bir dilim benimkin-den koy yanına," dedi büyükanne, üzüntüyle. (K4, 227).

... ölünceye kadar ravent bitkisi yaprağı gibi modası geçmiş ilaçlara inandı; mikrop ve benzerleri hakkındaki yeni türeyen fikirlere karşı küçümseyici sesler çıkarırdı (K6, 4).

Uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı (Madde 27)

Yaşama hakkı kategorisinde yer alan uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı ile ilgili kitaplarda olumsuz ifadeler dikkat çekmektedir. Özellikle K4 ve K6'da çocukların yaşam standartlarının uygun olmadığına dair ifadeler yer almaktadır.

Geppetto'nun evi bodrum katında, merdiven altından ışık alan küçük bir odaydı. Pek az eşyası vardı. Kötü bir iskemle, eski bir yatak, kırık dökük masa, o kadar. Dipteki duvarda ise ateş, üzerinde de neşeyle kaynayan ve gerçek buhara benzeyen buharlar çıkaran bir tencere vardı, o da resim (K6, 6).

Gerçekten, salamura balık gibi üst üste yığılmış, sekizle on iki yaş arası çocuklarla doluydu araba. İç içe, çok kötü durumdaydılar, havasızlıktan soluk bile alamıyorlardı neredeyse; ama hiçbiri of! demiyor, yakınmıyordu (K6, 100-101).

Heidi hemen yün battaniyeyi aldı ama o kadar ağırdı ki, taşıyamadı. Ağır oluşu da iyiydi, böylece saman çöpleri vücuduna batmayacaktı (K4, 14).

... Rüzgar içeri doğru bir üfledi mi her yer sallanıyor; evin sağlam tarafı kalmadı ki... ötekiler uyurken geceleri bazen o kadar korkuyorum ki, her şey başımıza yıkılacak ve üçümüz de öleceğiz gibi geliyor (K4, 37).

... Ev epey boş kalmıştı; delik gedikleri kapamasını bilmeyen, daha doğrusu tamirattan anlamayan birinin burada oturabilmesine imkân yoktu. Köycük'te kış uzun sürüyordu; hava çok soğuk oluyordu. Rüzgar odaların içine kadar işliyor ve ışıklan söndürüyordu; zavallı yoksul insanlar soğuktan tir tir titriyordu (K4, 172).

Tablo 2. Gelişme Hakkı Kategorisinde Olumlu ve Olumsuz İfadelerin Dağılımı

KATEGORİ 2: GELİŞME HAKKI	Kitaplar										Toplam	
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10		
Madde 5: Ailenin haklarının korunması (Anababanın yönlendiriciliği ve yeteneklerinin gelişimi)	+											
Madde 7: Nüfusa kayıt, isim ve vatandaşlık, ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkının korunması	+											
Madde 8: Kimliğinin korunması	+											
Madde 10: Ailelerin yeniden bir araya gelmesinin kolaylaştırılması	+			0		0						
Madde 21: Evlat edinmenin izlenmesi	+						2					2
Madde 23: Engelliler için özel bakım hakkı	+			22								22
Madde 28-29: Nitelikli eğitim hakkı	+	3		6		4	6					19
TOPLAM	+	3		28		6	6					45

Engelliler için özel bakım hakkı (Madde 23)

Gelişme Hakkı kategorisi içerisinde yer alan engelliler için özel bakım hakkı ile ilgili özellikle K4 içerisinde olumlu ifadelerin olduğu görülmektedir. Engelliler için özel bakım hakkı ile ilgili kitapta yer alan olumlu ifadeler şu şekildedir:

"Kızımızı tekerlekli sandalyesine yerleştirelim, daha iyi! Bu koltuk biraz sert," diyerek kimsenin yardım etmesini beklemeden, Klara'yı sert, hasır koltuğundan alıp yu-muşak sandalyesine dikkatlice oturttu. Sonra dizlerini battaniyeyle örttü, rahat etsin diye de ayaklarının altına yastık koydu. Oehi, sanki yıllarca hasta bakıcılık yapmış gibiydi (K4, 198).

Klara dinlendiğini, deliksiz bir uyku çektiğini söyledi. Bu, büyükbabanın hoşuna gitti ve hemen Klara'yı hazırladı; bu işi o kadar özenle ve anlayışla gerçekleştirdi ki, sanki doğuştan çocuk bakıcısıydı! (K4, 206).

Klara'nın tekerlekli sandalyesi uçuruma atılınca büyükbaba Oehi, onu kucağında çıkarır keçi otlatmaya. Büyükbaba bir koluna Klara'yı aldı, öbürüne de örtüleri ... (K4, 217-218).

Nitelikli eğitim hakkı (Madde 28-29)

Gelişme Hakkı kategorisi içerisinde yer alan nitelikli eğitim hakkı ile ilgili kitaplarda hem olumlu ifadelerin hem de olumsuz ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Özellikle K4 ve K7'de eğitim hakkı ile ilgili olumsuz ifadeler dikkat çekmektedir. Eğitim hakkı ile ilgili yer alan olumsuz ifadeler şu şekildedir:

Köy öğretmeni Heidi'nin okula gönderilmesi gerektiğini söylese de Oehi, buna sıcak bakmaz. Heidi artık sekiz yaşına basmıştı... Bu son kış Köycük'teki okulun öğretmeni, Alm-Oehi'ye kızı artık okula göndermesini, çünkü

yaşının çoktan geçtiğini, onun yaşındakilerin çoktan okula başladığını bildirmişti. Bu haberi Peter doğru olarak iletmişti (K4, 44).

"Niyetim, onu okula göndermemek." Adam, oturduğu yerde ellerini göğsüne kavuşturarak hiç de ödün vereceğe benzemeyen ihtiyara şaşırarak baktı: "Peki, çocukla ne yapacaksın?" "Hiç... O kendi kendine keçilerle ve kuşlarla birlikte beslenir ve büyür; onların yanında kendini iyi hissediyor, nasılsa onlardan hiç kötülük gelmez (K4, 45).

Pinokyo, okula gitmek istemez. Gezip dolaşmak ister. Burada kalırsam, bütün çocukların başına gelen şey gelecek başıma, yani okula gönderecekler beni. İstesem de istemesem de ders çalışmam gerekecek. Bense, ders çalışmak için en küçük bir istek bile duymuyorum; kelebek kovalamakla, ağaçlara tırmanıp yuvalardaki kuş yavrularını toplamakla daha çok eğlenirim (K7, 10).

Bana bak, dedi Tilki. "Aptalca okumak tutkusuna kapıldığım için bir bacağımı kaybettim." Bana bak, dedi Kedi. "Aptalca okumak tutkusuna kapıldığım için iki gözüm birden kör oldu" (K7, 30).

Eğitim hakkı ile ilgili kitaplarda yer alan olumlu ifadeler ise şu şekildedir:

Rahip gelip Oehi'yi ikna etmeye çalışır: Rahip, "Çocuk bir yıl önce ve de kesinlikle bu kış okulda olmalıydı," dedi. "Öğretmen seni uyardı; hiç yanıt vermedin. Niyetin ne komşu?" Bu yüzden ben şimdiden geldim ki, bu yaz ona göre hazırlanın. Çocuk bu kışı okulsuz, hiçbir ders görmeden geçirdi; ama önümüzdeki kış okula gelecek, hem de her gün (K4, 45).

Düşler Ülkesinden gelen çocuklardan bahsedilir: oğlanların hepsi okula başladı ve çoğu 3. sınıfa girdi (K6, 165).

Tablo 3. Korunma Hakkı Kategorisinde Olumlu ve Olumsuz İfadelerin Dağılımı

KATEGORİ 3: KORUNMA HAKKI	Kitaplar										Toplam
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	
Madde 2: Ayrımcılık yaşağı	+		0	1		0	0	0	0	2	3
	-		11	1		6	1	4	4	9	36
Madde 11: Yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılma ve geri döndürülmemesine karşı korunma	+	1									1
	-	24									24
Madde 19: Her türlü şiddete karşı korunma hakkı	+	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	-	24	25	15	7	40	37	51	34	3	236
Madde 20: Aile bakımından yoksun çocukların korunması	+		1				0		0		1
	-		1				1		1		3
Madde 33: Madde bağımlılığından korunma	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	-	17	5	8	2	1	1	59	1		94
Madde 36: Diğer tüm sömürü biçimlerinden korunma	+		0	0		1	0				1
	-		2	5		11	2				20
Madde 38: Savaş ve silahlı çatışmadan korunma	+		0			0	0		0	0	0
	-		50			38	1		9	3	101
Madde 40: Ceza hukukunda çocuklara yaklaşım	+						0				0
	-						2				2
TOPLAM	+	2	2	2		2				2	10
	-	17	53	99	23	7	96	45	114	49	520

Her türlü şiddete karşı korunma hakkı (Madde 19)

Korunma hakkı kategorisi içerisinde yer alan her türlü şiddete karşı korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin fazlalığı oldukça dikkat çekicidir. Bütün kitapların içerisinde şiddet ile ilgili ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Kitaplarda çocuğun şiddete karşı korunma hakkı ile ilgili yer alan ifadeler şu şekildedir:

Alice, iyice küçülmüş ve sadece başı kalmıştır. O, bu haliyle bir yılana benzemektedir. "Bir yılana!" diyordu Güvercin, Alice'i pataklarken (K2, 48).

Gördü ki öksüz oğlan bir çocukla kavga ediyor. Bre noldunuz diye bir tokat birine, bir tokat birine vurdu (K3, 179).

Peter buna yanıt vermek yerine ayağa kalktı ve John'a bir tekme savurduğu gibi, oğlanı battaniyesiyle birlikte yataktan aşağı yuvarladı (K6, 29).

Böyle böyle kızıştıkça kızışıp işi sözden yumruğa döktüler, birbirlerini saçlarından yakalayıp tırmaladılar, ısırıldılar, çimdiklediler (K7, 4).

"Al öyleyse!" Bunu dedikten sonra bir öküzü bile yere devirebilecek kuvvetle sopasını gencin üstüne doğru salladı (K8, 178).

Yoldan burunlarını tıkayarak geçenler bunu duyunca, Keloğlan'ın başına üşüşmüşler, Keloğlan'ı evire çevire bir güzel dövmüşler (K9, 7).

Yoldan geçenler bu sözleri duymalarıyla, hemen Keloğlan'ın üstüne atılıp zavallıyı iteleyip kakalayıp dövüp sövmeye başlamışlar. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı da yemiş. (K9, 74).

Madde bağımlılığından korunma (Madde 33)

Koruma hakkı kategorisinde yer alan madde bağımlılığından korunma hakkı ile ilgili kitaplarda olumsuz ifadeler yer almaktadır. Özellikle K1 ve K8 içerisinde madde bağımlılığı ile ilgili çok sayıda olumsuz ifade yer almaktadır. Madde bağımlılığı ile ilgili kitaplarda yer alan olumsuz ifadeler şu şekildedir:

Phileas Fogg, dünyayı dolanan adam, kart oynamayı sever. Oyun sırasında hiç konuşmuyorlar, ama her el arasında, konuşma eskisinden daha ateşli bir biçimde yeniden başlıyordu (K1, 13-14).

Gecenin puslu havasında birkaç korsan küpeşteye dayanmış içiyor, kimileri fıçıların yanına yayılmış barbut ve iskambil oynuyor... (K6, 130).

Küçük John'un çeteye katılışını kutlarlar: Kimisi geyik eti taşıyan çetenin geri kalanıyla burada tekrar buluştular. Sonra büyük ateşler yaktılar ve geyikleri ateşte döndürüp bir fıçı birayı ortaya koydular (K8, 11).

Robin Hood ile tenekeci kapıdan içeri girip iki büyük kupa bira söylediğinde, hancıya bakan biri kendisinin daha önce ünlü haydudu görmediğine kesin inanırdı. Tenekeci «içkiden uzun uzun içtikten sonra, "Tamworth birası da ne biraymış, ağızma daha önce böyle güzel içki değmemişti," dedi. "İç hadi iç," dedi Robin kendisi içkiyi sadece dudağına değdirerek. "Hey hancı! Dostuma ayısından bir tane daha getir. Eh şimdi bir şarkı da

tutturursun sen." "Sana bir şarkı söyleyeyim tabii dostum," dedi tenekeci, "hayatımda hiç böyle güzel bira içmemiştim(K8, 20).

Savaş ve silahlı çatışmadan korunma (Madde 38)

Koruma hakkı kategorisinde yer alan savaş ve silahlı çatışmadan korunma hakkı ile ilgili K3 ve K6'da olumsuz ifadelerin çok sayıda yer aldığı tespit edilmiştir. Savaş ve silahlı çatışmada korunma hakkı ile ilgili kitaplarda yer alan olumsuz ifadeler şu şekildedir:

Uruz babasına cevaben: A bey baba işitiyorum/ Amma Arafatta erkek kuzu kurban için/ Baba oğul kazanır ad için/ Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için/ Benim de başım kurban olsun senin için (K3, 96).

Baba Kazan oğluna seslenir: Oğul oğul ay oğul/ Düşmana girip baş kesmedin/ Adam öldürüp kan dökmedin/ Elâ gözlü kırk yiğidi beraberinde al/ Göğsü güzel koca dağlar başına çık/ Benim savaştığımı benim dövüştüğümü/ Benim çekiştığımı benim kılıçlaştığımı/ Gör de öğren ve hem bizim için pusuya yat oğul (K3, 97).

Kayıp çocuklar dışında hepsi savaşmak istiyordu; genellikle çocuklar da isterdi, ama bu gece başkanlarını (Peter'ı)karşılayamaya çıkmışlardı (K6, 48).

... ama ilk saldırı geldiği zaman çözülüp sağa sola dağıldılar. Her biri kendisinin canlı kalan son tayfa olduğunu sanarak vahşice vuruşuyordu. Teke tek vuruşmakta çocuklardan daha iyi olmalarına rağmen yalnızca savunmada kalıyorlar, bu ikişer ikişer avlanmaya çıkan çocukların avlarına seçebilmelerine olanak sağlıyordu (K6, 146).

... böylece korsanlar, yarı yarıya körleşiyor ve diğer çocukların kılıçlarına yem oluyorlardı. Kılıç şakırtıları dışında pek az ses duyuluyordu. Ara sıra acı bir çığlık ya da sıçrayan suların sesi ve Tüysiklet'in tek düze biçim de beş- altı... diye sayısı (K6, 146).

Ayrımcılık yasağı (Madde 2)

Korunma hakkı kategorisinde yer alan ayrımcılık yasağı ile ilgili olumsuz ifadelerin kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Bu bazen cinsiyet ayrımı, bazen din ayrımı bazen de ırk ayrımı şeklinde görülmektedir. Ayrımcılık yasağı ile ilgili olumsuz ifadeler şu şekildedir:

Bre dini yok akılsız kâfir/ Akıllı yok derneksiz kâfir/ Karşı yatan karlı kara dağlar ihtiyarlamıştır otu bitmez/ Kanlı kanlı ırmakları ihtiyarlamıştır suyu gelmez/ Yiğit yiğit atlar ihtiyarlamıştır tay vermez/ Kızıl kızıl develer ihtiyarlamıştır yavru vermez/ Bre kâfir! Kazanın anası ihtiyarlamıştır oğul vermez (K3, 52).

Bu sözler Wendy'nin gururunu okşamıştı. "Kızlar hakkında böyle konuşman çok hoş" dedi. "bak şurada yatan John var ya, bizleri (kızları) adam yerine koymaz hiç." (K6, 29).

Rahip hancanın kendisine bir oda göstermesini istedi, ama bir ayakkabıcıyla aynı odada kalması gerektiğini duyunca çok sinirlendi (K8, 247).

Öyle ya, biz insanlık değerlerinden yoksun zenginliklere ne diye saygı gösterelim ki? Bu konuda zenginlik çok yetersiz bir neden gibi geliyor bana (K10, 110).

Tablo 4. Katılım Hakkı Kategorisinde Olumlu ve Olumsuz İfadelerin Dağılımı

KATEGORİ 4: KATILIM HAKLARI	Kitaplar										
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	Toplam
Madde 3: Çocuğun yüksek yararı (Çocuğun gereksinimlerinin göz önünde bulundurulması)	+			1				1			2
	-			3				0			3
Madde 12: Kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve dinlenme hakkı	+										
	-										
Madde 13: Görüşlerini ifade etme hakkı	+								1		2
	-								2		2
Madde 14: Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü	+	0	1	1							2
	-	1	0	0							1
Madde 15: Dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkı	+										
	-										
Madde 16: Özel yaşamına saygı hakkı	+						1				
	-						1				1
Madde 17: Kitle iletişim araçlarına ve diğer bilgi kaynaklarına erişim	+		1	1	1		1	1	1		6
	-	1			3		1	0	2		7
TOPLAM	+		2	2	2		2	2	2		12
	-	2			6		2		4		14

Tablo 4'te görüldüğü üzere, katılım hakkına kitaplarda fazla yer verilmediği belirlenmiştir. Katılım hakkı kategorisinde yer alan çocuğun yüksek yararı ile ilgili ifadeler şu şekildedir:

O zamanlar biraz parası olmuş olmalıydı ki oğlanı, yani Tobias'ı meslek öğrenmesi için bir marangozun yanına verdi (K4, 5).

Çocuğu elinden tutup kulübeye yönedikten saktuktan sonra, "Benimle bir bardak süt içmeye ne dersin, Heidi?" diye sordu. "Ama paranı yanına al, bununla kocaman bir yatak ve bir yıllık giysi alabilirsin." (K4, 129).

Tablo 5. Kategorileri Göre Olumlu ve Olumsuz İfadelerin Dağılımı

KATEGORİLER	Kitaplar											
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	Toplam	
YAŞAMA HAKLARI	+	4	1	3	42	1	58	18	4	1	0	132
	-	2	7	70	43	9	77	29	21	80	25	363
GELİŞME HAKKI	+		3		28		6	6				45
	-				15		5	10				30
KORUNMA HAKKI	+		2	2	2		2			2		10
	-	17	53	99	23	7	96	45	114	49	17	520
KATILIM HAKKI	+		1	1	1		1		1	1		6
	-	1			3		1		0	2		7
TOPLAM	+	4	7	6	73	1	67	24	5	2	2	191
	-	20	60	169	84	16	179	84	135	131	42	920

Tablo 5'te görüldüğü üzere kitaplarda olumsuz ifadelerin varlığı; özellikle korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin fazlalığı dikkat çekicidir. Bununla birlikte kitaplarda, çocukların yaşama hakkı ile ilgili çok sayıda olumsuz ifade yer almaktadır. Bu on kitaptan K3, K6, K8 ve K9'da yaşama hakkına ilişkin olumsuz ifade sayılarının daha fazla olduğu görülmektedir. Öte yandan çocuk hakları ile ilgili olumlu ifadelerin yaşama hakları kategorisinde en fazla olduğu görülmektedir. Olumlu ifadelerin daha fazla K4, K6 ve K7'de daha fazla kullanılmıştır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Türkiye'de, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerine önerilen ve çocuklar tarafından en fazla okunan 10 kitap çocuk hakları açısından incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin sayısı okunan kitaplarda oldukça fazladır. Yaşama hakkı kategorisinde yer alan, yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkının korunması (Madde 6) ile ilgili olumsuz ifadelerin özellikle K3, K9 ve K6'da çok sayıda yer aldığı görülmektedir. Yine yaşama hakkı kategorisinde yer alan, uygun yaşam standartlarına sahip olma ve sağlık hizmetlerine erişim ve sağlığın korunması hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin okunan kitaplarda yer aldığı görülmektedir.

Çocuk her yerde, her yaşta, her ekonomik ve siyasi sistemde bütünüyle korunması gereken bir toplumsal varlıktır. Çocuğun korunma hakları, pedagojik ve psikolojik haklar, çocuk işçiliğinin yasaklanması, çocuk suçluluğunun önlenmesi, bakım kurumları, bakım teknikleri, çocuk mahkemeleri gibi kavramlar XX. yüzyıl içinde gelişebilmiştir (Gökçe, 1983). İncelenen kitaplara bakıldığında, bu kitapların günümüzden yüz, yüz elli yıl önce kaleme alınmış olunduğu ve kitaplarda kendi dönemindeki tarihsel olayların anlatıldığı görülmektedir. Tarihi dönemdeki çocuk algısı ile modern çağın çocukluk algısı aynı değildir. Antik ve Orta Çağ'la birlikte matbaanın icadının ardından XVII. yüzyıl ortalarına kadar çocuk, bir değer olarak görülmemiştir. Platon'un "Protogoras" adlı eserinde, itaatsiz çocukların tehditle veya sopa ile doğru yola getirilmesi öğütlenmektedir. Bu da dayanın doğal bir hak olarak algılandığını göstermektedir. Antik ve Orta Çağ'da babanın mutlak otoritesi, çocuğu öldürme hakkını bile ona tanımıştır. Çocuk aile içerisinde ve toplumda XVII. yüzyılın başlarında önem kazanmaya başlamıştır. Ancak, bu dönemde çocuğa gösterilen ilgi, ona henüz ailenin merkezi olacak kadar ayrıcalıklı bir yer verildiğini göstermez. Bu, ancak 1760'lı yıllarda Rousseau'nun "Emile" adlı yapıtı yayımlandıktan sonra, modern aile, yani anne sevgisi üzerine kurulu aile kavramı yerleşmeye başladıktan sonra gerçekleşme sürecine girer. Çocukluk düşüncesi Rönesans ile birlikte büyük oran değişmiştir. Rönesans dönemine kadar çocuk, toplum içerisinde korku veren bir varlık hatta bir günah ürünü olarak ele alınmaktadır. Bu anlayış 18. yüzyılın ortalarına kadar sürmüş ve çocuk kurtulması gereken bir yük olarak algılanmıştır (Neydim, 2000: 12-13). XVIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar çocuğa, edebiyatta da önemli bir yer verilmemiştir. Çocuk, genel olarak edebiyatta sıkıcı, dikkati çekmeye değmeyen bir nesne konumundadır. La Fontaine bile çocuktan küçümsemeyle söz eder. Çocuk, ancak sosyal hayatta değer kazandıktan sonra edebiyatta da bir değer kazanabilmiştir (Neydim, 2000:13). Tarihi süreçteki çocukla ilgili bu düşünceler dikkate alındığında, o dönemlerde yazılan kitaplarda, çocuğun haklarına yer verilmesi veya çocuğun bir değer olarak ele alınması imkânsızdır. Millî Eğitim Bakanlığının listesinde yer alan birçok kitabın, BM çocuk hakları yayımlanmadan önce yazılması nedeniyle bu durumu eleştirmek doğru bir

düşünce olmayabilir. Ancak burada eleştirilmesi gereken durum, Millî Eğitim Bakanlığının günümüzde bu kitapları önermesi ve bu kitapların ısrarla okutulmasını istemesidir. Ayrıca öğretmenler tarafından bu listenin zorunlu okuma listesi olarak algılanması da bir başka olumsuzluktur.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, yaşama hakkının yanında, taraf devletlerden çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olduğunca çaba gösterilmesini istemektedir. Çocukların yaşama hakkını güvence altına alan 6. madde ile birlikte, Sözleşme'nin, 18, 20, 23, 27 ve 29. maddeleri çocuğun gelişme hakkı ile ilgilidir. Bu çalışmada, ikinci kategori olan gelişme hakkı konusunda kitaplardaki ifadelerin az oluşu dikkat çekmektedir. Gelişme hakkı kategorisinde olumlu ifadelerin (45) ve olumsuz ifadelerin (30) birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Gelişme Hakkı kategorisi içerisinde yer alan engelliler için özel bakım hakkı ile ilgili, B4'te olumlu ifadeler daha fazla yer almaktadır. Nitelikli eğitim hakkı ile ilgili ise kitaplarda hem olumlu ifadelerin hem de olumsuz ifadelerin yer aldığı görülür.

Üçüncü kategori olan korunma hakkı kategorisinde olumlu ifadelerin sayısı çok az (10) iken; olumsuz ifadelerin sayısı oldukça fazladır (520). Çocuk kitapları okullardaki programları destekleyici, çocuk kitaplarındaki metinler ise yaşanan gerçekle ilgili olmalıdır. Çocuk edebiyatı metinleri, şiddet öğeleri içermemelidir. Çocuklara yönelik yazılan eserlerde estetik duyarlılık geliştirilmeli, çocuğun tercihlerini yaparken bu duygusundan yararlanması sağlanmalıdır (Yalçın ve Aytaç, 2003: 35). Ancak incelenen kitaplarda görülmüştür ki, korunma hakkı kategorisi içerisinde yer alan, her türlü şiddete karşı korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin fazlalığı oldukça dikkat çekicidir. Okunan kitaplarda şiddet ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

Yine korunma hakkı kategorisinde yer alan madde bağımlılığından korunma hakkı ile ilgili kitaplarda olumsuz ifadeler yer almaktadır. Özellikle K1 ve K8 içerisinde madde bağımlılığı ile ilgili çok sayıda olumsuz ifade yer almaktadır. 2006 yılında yapılan II. ve 2011 tarihinde yapılan III. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu sonuç bildirgelerinde, 2009'da Çocuk Vakfı'nca yayımlanan 100 Temel Eser Raporu'nda, Millî Eğitim Bakanlığının ilk ve ortaöğretim öğrencileri için önerdiği "100 Temel Eser" listelerinin, eğitim-bilim açısından önemli sorunlar yarattığı; listelerin, bu durumuyla, çocuk ve gençlerin okuma kültürü edinmelerinin önünde önemli birer engel teşkil ettiği ve yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere, dönemi için çok önemli sayılacak çoğu yapıtın günümüz çocuklarının ilgi ve gereksinmelerine uygun olmadığı ifade edilmiştir (URL-1; URL-2).

Çocuk edebiyatında yer alan kitapların, konunun işlenişi, bilimsel veriler ve insani değerler açısından çocuğa uygun olması gerekir (Sever, 2008). Bu kitaplar, insanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmalı, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalıdır (Yörükoğlu, 1997). Ancak incelenen kitaplarda koruma hakkı kategorisinde yer alan savaş ve silahlı çatışmadan korunma hakkı ile ilgili K3 ve K6'da olumsuz ifadeler çok sayıda yer almaktadır. Barış eğitiminin önem kazandığı bir dönemde bu tür olumsuz ifadelerin olması oldukça düşündürücüdür. Johnson ve Johnson (2005) barışın inşa edilebilmesi ve devamlılığın sağlanabilmesi için okullarda çocuklara küçük yaşlardan itibaren belirli becerilerin ve değerlerin kazandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Oysa görülmektedir ki resmi olarak önerilen kitaplarda şiddet, savaş ve silahlı çatışmalar ile ilgili barış eğitimi ve çocuk hakları ile çelişecek birçok ifade yer almaktadır. Örneğin korunma hakkı kategorisinde yer alan ayrımcılık yasağı ile ilgili olumsuz ifadelerin kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Bu bazen

cinsiyet ayrımı, bazen din ayrımı bazen de ırk ayrımı şeklinde görülmektedir. Oğuzkan (2001: 384)'a göre çocuk kitaplarında bulunmaması gereken temel özellikler her türlü önyargılardan arınmış, ırk üstünlüğü, din ayrılığı ve bağnazlığın dolaylı ya da doğrudan aşılınmaması olarak sıralamıştır. Ancak Millî Eğitim Bakanlığınca çocuklara önerilen kitaplarda, Oğuzkan (2001: 384) tarafından belirlenen ilkelere dikkat edilmediği söylenebilir.

Günümüzde birçok ülkede ortak sorun, çocuğun katılım hakkının tam olarak hayata geçirilememesidir. Bu konu hakkında yöneticiler, eğitimciler, aile ve toplum yeterince bilgi sahibi değildir. Bu çalışmada da dördüncü kategori olan katılım hakları ile ilgili ifadelerin bütün kitaplarda yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde, çocuklar arasında ayırım gözetmeme; 3. maddesinde, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi; 13. maddesinde, çocukların görüşlerini açıklama; 12. maddesinde, çocukların kendilerini ilgilendiren kararlara katılımı; 14. maddesinde, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri; 15. maddesinde, barışçıl amaçlı derneklere katılımı; 17. maddesinde, çocuğun bilgiye ulaşım hakkı; 31. maddesinde, boş zamanları değerlendirme ve oyun hakkı ele alınmıştır. Bu çalışmada, diğer alt kategoriler ile karşılaştırıldığında en az katılım hakkı ile ilgili ifadelerin olduğu tespit edilmiştir. Çocuklara önerilen kitaplarda katılım hakkı ile ilgili bilgilendirici veya katılıma teşvik edici ifade yer almamaktadır. Katılım hakkının incelenen kitaplarda az çıkması, incelenen kitapların çocuk hakları kavramı ve hatta çocuk olgusu kabul görmeden 100-150 yıl evvel basılan kitaplar olmasına bağlanabilir.

Karaman Kepenekci (2010b)'nin Türkiye'de çocuklara önerilen 100 Temel Eser listesindeki kitaplarda çocuk haklarına ne düzeyde ve nasıl (olumlu-olumsuz) yer verildiğini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmasında, kitaplarda çocukların gelişimsel ve yaşamsal haklarına, katılım ve korunma haklarından daha çok yer verildiğini tespit etmiştir. Kepenekci (2010b) bu durumun temel nedenini kitapların önemli bir bölümünde bir tek çocuk kahramanın bile olmamasına; başka bir deyişle, anılan bu kitapların kahramanlarının yetişkinlerden oluşmasına; çocuk haklarının dünya kamuoyunda pek de dillendirilmediği ve dolayısıyla çocuk haklarının hukuksal güvenceye kavuşturulmadığı dönemlerde bu kitapların yazılmış olmasına bağlamaktadır. Bu konuda yapılan farklı bir çalışmada, Karaman-Kepenekçi ve Aslan (2011) okulöncesi dönem çocuklarına seslenen kitaplarda çocuk haklarına yer verilme düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada, kitaplarda, çocukların gelişimsel ve yaşamsal hakları ile ilgili anlatımlara daha çok; katılım ve korunma hakları ile ilgili anlatımlara ise daha az yer verildiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen 100 Temel Eserde, çocuk hakları açısından en fazla yaşama ve gelişme hakkı ile ilgili ifadelerin yer aldığı; ancak bu ifadelerin de ağırlıklı olarak olumsuz ifadeler olduğu tespit edilmiştir. En az ise katılım hakkı ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Katılım hakkı ile ilgili ifadeler birçok kitapta yok denecek kadar azdır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen, bu liste içerisinde çocuklar tarafından en fazla okunan bu kitaplar, çocuk hakları açısından kazanımları olmayan hatta çocuklar için uygun olmayan kitaplardır. Yapılan diğer çalışmalarda da 100 Temel Eserin öğrenciler için çok da uygun olmadığı ifade edilmiştir (Arıcan ve Yılmaz, 2010; Kepenekçi, 2010b). Bu sonuçlar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen kitapların tamamının çocuklar için yazılmış olmadığı (Aslan 2007; İnce 2008) sonucunu da doğrulamaktadır.

Elde edilen bu sonuçlarla 100 Temel Eser listesinden, çocuklar tarafından en fazla okunan kitapların Çocuk Hakları konusunda çocuğu bilinçlendirmede olumsuz etkisi olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle önerilen kitaplarda, çocuklara edebî bir zevk kazandırmanın yanında, çocukların sahip olduğu haklara saygı gösterilmesine ve bu hakların çocuklara öğretilmesine dikkat edilmelidir. Çocuk hakları konusunda son yıllarda ilerlemeler kaydedildiği düşünüldüğünde çağdaş yazarların eserleri de çocuklara önerilmelidir. Önerilen çeviri kitaplarında ise özellikle farklı ülkelerde çocuk hakları konusunda bilinçli yazılmış kitaplara yer verilebilir. Bu çalışmada çocuklar tarafından en fazla okunan 10 eser incelenmiştir ayrıca diğer eserlerde çocuğun sahip olduğu haklar açısından incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Akengin, H. (2008). A Comparative Study on Children's Perceptions of the Child Rights in the Turkish Community of Turkey and Northern Cyprus, *Education*, 129, 224-23.
- Akyüz, E. (1999). "Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler", Cumhuriyet ve Çocuk, II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Ankara.
- Akyüz, E. (2000). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Milli Eğitim Basımevi.
- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı, *Milli Eğitim Dergisi*, s:151.
- Arı, G. ve Okur, A. (2013). Öğrencilerin İlköğretim 100 Temel Eseri Okuma Durumu. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl, 17- S, 3.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 Temel Eser Uygulamasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkisi ve Bu Uygulamada Kütüphanelerin Rolü Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*. S.24. s.495-518.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 Temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (3), 495-518.
- Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. 104-105, s. 42-51.
- Aslan, C. (2010). Türkiye'de Çocuklara Önerilen 100 Temel Eser'de Kadının Sunuluşu Üzerine Bir Çözümleme. *Eurasian Journal of Educational Research*, Issue 38.
- Aslan, C. 2007. Yaşam gerçekliğinin Çocuklara İletilmesi Bakımından '100 Temel Eser'deki Öyküler Üzerine Bir Çözümleme. *4th International Children and Communication Congress*. İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- Balo, S. Y. (2003). "Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku." Ankara.
- Balyemez, S. (2013)100 Temel Eser Okuma Yarışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 2, Sayı 1, s. 342 – 360.

- Baş, B. (2011) "İlköğretim Yüz Temel Eserin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Açısından Analizi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15): 175-200
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi / Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Bloor, M. and Wood, F. (2006). *Keywords in Qualitative Methods*. London.
- Campbell, K. ve Covell, R. (2001). "Children's rights education at the university level: An effective means of promoting rights knowledge and rights-based attitudes", *The International Journal of Children's Rights*, (9), 123-135.
- Cengiz, G. (2006). Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Eğitimdeki Yeri ve İşlevi. *Varlık Dergisi*. S.1189. s.17-22.
- Cohen, C. P. ve Naimark, H. (1991). United Nations Convention on the Rights of the Child: Individual rights concepts and their significance for social scientists. *American Psychologists*, 46(1), 60-65.
- Covell, K. ve Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *International Journal of Children's Rights*, 7, 171-183.
- Çetinkaya, N. (2000). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çocuk Vakfı (2009). *100 Temel Eser raporu*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.
- Dilidüzgün, S. (2006). Eğitim Gerçeği Açısından "100 Temel eser" Tartışmaları. *Varlık Dergisi*. S.1189. s.23-26.
- Ejeh, M.U.C. & Akinola, O.B. (2009): Children's Rights and Participation in Schools: Exploring the Awareness Level and Views of Nigerian Primary School children. *Elementary Education Online*, 8(1), 176-182, 2009.
- Ersoy, A. F. (2008). *Children rights in the curriculum of primary education in Turkey*. Paper presented at the Association for Childhood Education International (ACEI 2008) World Conference 2008. Moscow, Russia.
- Ersoy, A. F. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları, *İlköğretim Online*, 10(1), 20-39, [Online]: <http://ilkogretim-online.org>.
- Fernando, J. L. (2001) 'Children's rights: Beyond the impasse' *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 575: 8-24
- Gökçe, B. (1983). *Cumhuriyet Döneminde Çocuk ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler ve Yayınlar*. Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Gültekin, A. (2009). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları*. İstanbul: Erdem yayınları.
- İnce, Ö. (2008). *100 Temel Eser'in Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Johnny, L. (2006). Reconceptualising Childhood: Children's Rights and Youth Participation in Schools, *International Education Journal*, 7,1, 17- 21.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2005). This Issue. *Theory into Practice*, 44 (4), 275-279
- Karaman-Kepenekci, Y. ve Aslan, C. (2011). *Okulöncesi Döneme Seslenen Kitaplarda Çocuk Hakları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Karaman-Kepenekci, Y.(2010b) An Analysis on Children's Rights in Stories Recommended For Children in Turkey. *Journal of Peace Education*. 7:1, 65-83, DOI: 10.1080/17400200903370985

- Karaman-Kepenekçi, Y. (2010a). Children's social rights in social studies textbooks in Turkish elementary education. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2, 576-581.
- Karatekin, K., Kuş, Z. and Meray, Z. (2013). Elementary School Students' Views On Domestic Democracy. *Journal of Theory and Practice in Education*,9 (1):
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, S. Ö. (2011). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri. (Afyonkarahisar Örneği). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kızılkaya, A. (2012). 100 Temel Eser İçerisindeki Hikâye Ve Romanlarda İşlenen Ahlâkî Konuların Eğitsel Yönden Değerlendirilmesi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi
- Kop, Y. and Tuncel, G. (2010) Children's Rights Perceptions Of Social Studies Teachers. *Journal of Theory and Practice in Education*. 2010, 6 (1):106-124
- Kortenhaus, C.M., and J. Demarest. 1993. Gender Role Stereotyping in Children's Literature: An Update. *Sex Roles: A Journal of Research* 28: 219–32.
- Meray, Z. (2012). "Türkiye ve ABD'deki Sosyal Bilimler Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Haklarına Yer Verilme Düzeyinin Karşılaştırılması, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Meray, Z. And Parpucu, H. (2012). Inclusion Level of Children Rights Issues In Social Studies Textbooks: (Case of Turkey and the United States). *International Journal Of Early Childhood Education Research* Vol.1, No.1, 1-36
- Meray, Z. ve Kuş, Z. (2014). *Demokratik Vatandaşlık ve Çocuk Hakları Eğitimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık. Ed. Kadir Ulusoy-Bayram Tay. "Değer Eğitimi" Kitabı içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Nayır, F. and Karaman Kepenekci, Y. (2011a). Children's Participation Rights in Elementary Schools' Turkish Textbooks Elementary Education Online, *İlköğretim Online*, 10(1), 160-168, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Nayır, F. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2012) Çocukların Ana Babaları Tarafından İstismar Ve İhmaline İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, *International Journal of Social Science*, 5(7): 437-455
- Neslitürk, S. ve Ersoy, A. F. (2007). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 245-257.
- Neydim, N. (2000). *Çocuk ve Edebiyat*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Neydim, N. (2006). Çocuk Edebiyatının Durumu ve 100 Temel Eser Üzerine. *Varlık Dergisi*. S.1189. s.3-7.
- Oğuzkan, F.A. 2001. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir Uluç, F. (2008). İlköğretim Programında İnsan Hakları Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Şubat, 2008.
- Özer, A. (2007). Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin 'Çocuğa Göre'liği. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 425–432.
- Özyıldırım, T. (2007). Ankara İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Katılım Hakkını Kullanma Durumlarına İlişkin Sınıf öğretmenlerinin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Salman-Osmanağaoğlu, Y. (2007). Uşak İli Lise Son Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.
- Sever, S. (2006). Türkçe Öğretiminin Çözölemeyen Sorunları. *Varlık Dergisi*. S.1189. s.8-16.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: TUDEM
- Sever, S. 2002. Çocuk, Yazın ve Yaşam . *Abece Eğitimi ve Ekin Dergisi* 191: 12–6.
- Sivrikaya, Ü. (2010), *İlköğretimde Küresel Değerler 100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Smith, A. B. (2007) 'Children and Young People's Participation Rights in Education' *International Journal of Children's Rights* 15(1): 147-164.
- Thomas, Nigel. 2007. "Towards a Theory of Children's Participation." *International Journal of Children's Rights* 15:199–218.
- Tomlinson, C. & Lynch, C. Brown (1996). *Essentials Of Children's Literature*. Boston. Mass: Allyn and Bacon.
- Türkyılmaz, M. (2012). *Gençlik Romanlarının Okuma Becerisine Etkisi ve Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Uçuş, Ş. (2009). Çocuk hakları sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşme'ye yönelik okul yöneticilerinin, öğretmenlerin görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- URL-1: <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/>
- URL-2: <http://213.232.8.91/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF01E9BE68C047FEF5>
- Wald, M.S. (1987). Children's rights: a framework for analysis. B.Landau (Ed.). *Children's rights in the practice of family law* (p.3-27). Toronto: Carswell.
- Wynne, E. A. & Ryan K. (1997). *Reclaiming Our Schools: Teaching Character, Academics, and Discipline*. (2nd Ed.), Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (21. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.

EK- 1

- K1** Verne, J. (2011). 80 Günde Dünya Gezisi. (Çev. Kertan Onaran, 9. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- K2** Carrol, L. (2008). Alice Harikalar Diyarında. (Çev.Sinan Ezber, 5. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- K3** Ergin, M. (2000). Dede Korkut Kitabı. (21. Baskı) İstanbul: Boğaziçi Yay.
- K4** Spyri, J. (2011). Heidi. (Çev. Saffet Günersel, 9. Baskı) Ankara: İş Bankası Kültür Yay.
- K5** Kanık, O. Veli (2012). Nasrettin Hoca Hikâyeleri. (27. Baskı) İstanbul: YKY.
- K6** Barrie, James M. (2009). Peter Pan. (Çev.Betül Avunç, 7. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür

Yay.

K7 Collodi, C. (2009). Pinokyo. (Çev.Egemen Berköz, 10. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür

Yay.

K8 Pyle, H. (2011). Robin Hood. (1. Baskı, Çev. Çiçek Eriş) Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

K9 Alangu, T. (2012). Keloğlan Masalları. (6. Baskı) İstanbul: YKY.

K10 Yücel, T. (2013). La Fontaine Masalları. (4. Baskı) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Literary works are unique sources including individual and social values. In this respect, literary works have an important role in settlement and rooting of some values and quality peculiar to human beings, it also helps the internalization of values necessitated by social life and time (Kavcar, 1999: 6). When the literature is examined, it is seen that many researchers state that it is necessary to make use of literary works in the transmission of national and universal values which are aimed to make individuals gain (Arseven, 2005; Kavcar, 1999; Kortenhuis and Demarest, 1993; Oğuzkan, 2001; Sever, 2008; Tomlinson and Lynch-Brown 1996; Wynne and Ryan, 1997; Türkyılmaz, 2012).

Also, the reading list consisting of a hundred books which are chosen among Turkish and World literature and prepared for primary schools by MONE in 2005 is among the materials which can be used to transmit democratic values and rights. In accordance with the circular of Ministry, studies are conducted to make the books from 100 essential literary works read in many provinces. On the other hand, there are many negative criticisms on those reading lists (100 Essential Books) prepared for both primary education and secondary education as the following: as those lists do not keep with the times, children or teens; the lists do not awaken the reading desire on them; work of any modern writers does not appear in the list; the translations are performed carelessly; the works contain sexuality at a level which is not appropriate to children (Neydim, 2006; Cengiz, 2006; Dilidüzgün, 2006; Sever, 2006; Gültekin, 2009; Arıcan and Yılmaz, 2010). Despite the criticisms, 100 Essential Books are perceived by the teachers as a list which must be made students read or must be recommended.

Purpose

The primary purpose of the current study is to examine the mostly read books from the list of 100 Essential Books prepared for primary education in terms of child rights; to detect in which proportion the right to life, right of free development, right of protection and right of participation are mentioned in those books.

Method

In the study, case study among qualitative research patterns is applied. Case study is a research strategy aiming to find out social fact of a single or small group in its natural environments. The aim here is to provide the definition of the sample in detail (Bloor and Wood, 2006).

In the identification process of the examined books within the scope of the study, questionnaire applied by Ari and Okur(2013) on sample comprised about two- thousand students was based. Researchers determined first thirty works which have reading frequency at most level among the list of 100 Essential Books for primary education. As for this study, first ten works among the mentioned works were dealt with and analyzed.

By considering the relevant items of United Nations convention on the rights of the child, a form consisting of following dimensions; right to life, right of development, right of protection and right of participation, was produced. Data acquired at the end of document analysis were transferred to electronic environment in accordance with these categories. The texts in the books were separated into parts. While setting texts apart parts, sentences and paragraphs were defined as units of analysis.

The first book (K1) was read by both researchers independently and encoded. It was noticed that there were some common coding made by both researchers; different coding were revised and included. Other nine books were read by the first author and sentences that he hesitated were re-coded by discussing with the second researcher. Frequencies of the acquired codes as positive and negative were calculated in relation to categories and subcategories. Gained rate were presented in tables.

Sample citations among document texts were included in order to support the comments made by researchers. Abbreviations used in the study (K3, 27) symbolize what the book's ranks and the page number.

Results and Discussion

10 books which are offered to primary school students by MONE in Turkey and read most by the children are examined in terms of children rights. The following results are acquired:

The number of the negative statements about right to life which is child's fundamental right is quite high in read books. While the number of the positive statements is quite low (10), the number of the adverse statements are pretty high (520) in another dimension, right of protection dimension. Yet, texts in children literature should not involve violence elements in it. Aesthetics irritability should be fostered in the works written for children and children should be supported to use this sense while making a selection (Yalçın and Aytaç, 2003: 35). However, in the examined books, it is seen that the excess of the negative statements about right of protection against any kind of violence is remarkable and it is placed under the category of protection right. Along with that, adverse statements about protection right from drug addiction taken place under the category of protection right are available in the books. The books in Children's literature should be appropriate to the children in terms of treating the subject, scientific data and humanistic value (Sever, 2008). The mentioned books should define people and his environments from realistic perspective; reinforce humanity, patriotism and sense of cooperation (Yörükoğlu, 1997).

Nowadays, common problem of many countries is not to realize children right of participation precisely. Administrators, educators, family and society have not got enough information about that issue. In the current study, it is detected that there are scarcely any statements related to right of participation which is forth category in all books.

By considering the acquired results, it can be thought that books offered to children from list of 100 Essential Books have negative effects on Children rights, raising the conscious of child. That's why the list should be updated. In the process of updating, interest and need of children living in modern era should be taken into consideration. If it is insisted on having 100 Essential Books list, some events and facts which are placed in the translation of the books and have a negative effect on children can be taken out of taking translations. Otherwise, it is not possible to benefit from these books with respect to reading attitude and transmission of child rights to children.